

Vzgoja za ohranjanje ljudske kulturne dediščine

Kot temelj razvijanja odnosa do domovine

■ **Sašo Oberski**, prof. razrednega pouka, je učitelj razrednega pouka na *Osnovni šoli Podčetrtek*. Je zborovodja otroškega pevskega zbora, z različnimi društvi sodeluje na področju kulture. Deluje kot mentor študijskega gledališkega krožka na univerzi za tretje življenjsko obdobje. Izdal je monografijo *Med kozjanskimi griči pesem odmeva*.

Slovenci so kot narod stoletja na svoji zemlji živeli na prepihu vplivov različnih narodov. V zgodovini je nastajala bogata in raznolika kulturna dediščina, ki se je ohranjala in Slovencem dajala moč na koščku slovenske zemlje. Naša identiteta izhaja iz naše kulturne dediščine in je njen neločljivi del. Naša dolžnost je, da kulturno dediščino varujemo in ohranjamo, saj bomo s tem ohranjali tudi lastno identiteto.

Ljudska kulturna dediščina – potreba po ohranjanju preteklosti in njen vpliv na oblikovanje narodne zavesti

Preteklost je bila drugačna od sedanjosti, preostanki preteklosti so vrednota sami po sebi in so dobrina, ki izginja (Jezernik, 2004, po Lowenthal, 1996). Pomembno

stališče za ohranjanje kulturne dediščine je, da je preteklost privlačna in zaželena. Vse do industrijske revolucije so zaradi počasnega razvoja preteklost doživljali enako kot sedanjost. Zaradi vsesplošnega hitrega razvoja je prihajalo do hitrejšega tempa življenja, zato so ljudje občutili potrebo po razumevanju in ohranjanju preteklosti. V 19. stoletju je tako prišlo

do porasta muzejev ter različnih društev, ki so se sistematično ukvarjala s preučevanjem preteklosti.

Strajnar (1990) ljudsko glasbo kot pomemben del kulturne dediščine opredeljuje kot tipično ljudsko glasbo etnične skupine. Na oblikovanje narodnostne zavesti etnične skupine vpliva v prvi vrsti ljudska glasba, ki se v ljudeh globoko zasedra in opominja na njihovo poreklo, na korenine, iz katerih so zrasli. Tudi Hazler (2012) meni, da pomen varstva kulturne dediščine največkrat povezujemo z ohranjanjem narodne in narodnostne identitete, a je kljub temu močno povezana z gospodarskim razvojem.

Kulturna dediščina in izobraževanje

V Sloveniji si vedno bolj prizadevamo za ohranjanje ljudske kulturne dediščine, da ne bi pozabili na tradicijo. S tem pridobivamo občutek pripadnosti in povezanosti z različnimi kulturnimi skupnostmi ter se branimo pred različnimi globalnimi vplivi. Vsaka lokalna skupnost si mora prizadevati za turistični razvoj kraja, ki temelji na običajih in tradiciji. Ob tem ne sme prezreti šole kot ključnega sodelujočega partnerja pri vzgoji za ohranjanje ljudske kulturne dediščine.

Odnos med kulturno dediščino in izobraževanjem je bil v preteklosti navadno omejen na pasivno obiskovanje in vodene ogledne spomenikov, muzejev ali predmetov. Učenci so v kronološkem vrstnem redu spoznavali dogodke iz preteklosti, ki niso bili povezani z njihovimi življenjskimi izkušnjami. Letaki ali brošure, ki ponujajo informacije o dogodku ali predme-

Ljudska kulturna dediščina (Slovenski šolski muzej) - Kulturni bazar (Vir: Delo)

tu, ne upoštevajo učenčevega predznanja ali izkušenj. Učitelj ima v šoli mnogo možnosti, da otrokom približa ljudsko kulturno dediščino ter obenem osvešča, da je treba skrbeti zanjo. Vsaka šola, bodisi v mestu bodisi na podeželju, ima v svoji bližini kulturno, etnografsko ali turistično društvo. Skoraj vsak kraj premore pevski zbor, skupino vaških pevcev ali folklorno skupino. Sodelovanje ali partnerstvo med šolo in različnimi institucijami ali posamezniki ter starši mora biti glavno načelo vsake šole.

Primeri dobre prakse ohranjanja kulturne dediščine v izobraževanju

Na nacionalni ravni se vsako leto organizira Kulturni bazar – kultura se predstavi, ki je namenjen vzgojno-izobraževalnim ustanovam. Na njem se predstavijo različna kulturna področja ter izvajanje umetniških delavnic. Na prireditvi sodeluje več kot 200 različnih kulturnih društev iz vse Slovenije, med njimi tudi muzeji, zavodi in kulturna društva, ki skrbijo za promocijo in ohranjanje kulturne dediščine.

Projekt eTwining je skupnost evropskih šol, ki učiteljem, ravnateljem in drugim strokovnim delavcem po šolah v Evropi omogoča povezovanje, razvijanje skupnih projektov in izmenjavo izkušenj ter je sestavni del programa evropskega sodelovanja Erasmus+. Med odkrivanjem kulture svojih vrstnikov otroci odkrivajo evropsko kulturno dediščino, spoznavajo podobnosti in razlike med svojo kulturo in drugimi. eTwining ponuja tudi različne spletne seminarje in kampanje za promocijo kulturne dediščine ter ozaveščanje o njej.

Učitelji povabijo zanimive osebnosti iz kraja, starejše občane, ki premorejo številne dragocene informacije o ljudski kulturni dediščini kraja. S seboj prinesejo zanimive predmete, fotografije in pripovedujejo o šegah in navadah ob dogodku, ki je bil fotografiran. Če je lokacija fotografije znana, se učenci odpravijo tja in fotografijo ponovno posnamejo ter ugotavljajo, kaj se je spremenilo. Če ima šola možnost sodelovanja z bližnjim domom

upokojencev, lahko vzpostavi stik s starejšimi, ki poznajo zgodovino svojega kraja, stare šege in navade ali opravila in o njih pripovedujejo. Učitelji načrtujejo dan dejavnosti in starejše vključijo v različne aktivnosti.

Učenci priredijo dan tradicionalne kuhinje, jed pripravijo v šoli s pomočjo staršev. Starši si izmenjajo recepte. Učenci lahko izmenjajo recepte z vrstniki iz drugih šol, jih povabijo k pripravi jedi ali pa na pokušino. Spodbujamo druženje učencev, staršev, učiteljev in spoznavanje lokalnih znamenitosti.

Pri pouku glasbene umetnosti ob spoznavanju ljudskih pesmi, glasbil in plesov učitelj sodeluje z lokalnim etnološkim ali pevskim društvom. Pred izvajanjem učne ure učitelj podrobno načrtuje dejavnosti učencev in ljudskih pevcev ali godcev. Učenje pesmi lahko poteka v manjših skupinah s posameznim ljudskim pevcem ali pa vsi pevci pojejo s celotnim razredom. Ljudski godci s seboj prinesejo inštrumente in učijo otroke igrati nanje. Na lokalnih prireditvah se učenci in ljudski pevci predstavijo s skupnimi pesmimi ali pa igrajo na inštrumente z ljudskimi godci. Takšno zgledno sodelovanje šole z lokalnimi društvi pomeni spodbujanje mlajših h kasnejšemu aktivnemu sodelovanju v etnoloških lokalnih društvih.

Dober primer prakse je učenje ljudskih pesmi z ljudskimi pevci v muzejih na prostem, kjer izvajajo različne etnografske prireditve, med drugim ponujajo tudi delavnice za šole. Učenci s pomočjo mojstrov lokalnih obrti spoznavajo različna opravila (lupljenje vrbovih vej za košare, izdelava kruhkov, pletenje iz ličja in šibja, tkanje na statvah, izdelovanje piščali iz lubja, izdelki kovaške in kamnoseške obrti).

Da lahko učitelji vzgajajo za varovanje kulturne dediščine, morajo učence osveščati o dejavnostih, ki vplivajo na njeno uničenje. V pogovorih opredelijo dejavnike (potresi, vplivi drugih kultur, poplave, onesnaženost planeta, nekontrolirani človeški posegi, vojne) in iščejo trajne rešitve za varovanje kulturne dediščine. Pri tem se pogovorijo s strokovnjaki, opravljajo eksperimente, dokumentirajo rešitve s posnetki in zapisi.

Zaključek

Vzgoja za ohranjanje kulturne dediščine je pomemben del učnih vsebin v šolah, saj z njo krepimo samozavedanje in nacionalno identiteto. Sodoben pouk zahteva nove pristope ter povezovanje šol in kulturno-umetniških ustanov na nacionalni ter evropski ravni. Večina učiteljev razrednega pouka v slovenskih osnovnih šolah si prizadeva za vključevanje vsebin o ohranjanju kulturne dediščine v pouk, za njihovo načrtovanje in sodelovanje, a se tovrstne dejavnosti redkeje izvajajo. Vključevanje informacijsko-komunikacijske tehnologije omogoča večje povezovanje med učitelji, ki se ukvarjajo z ohranjanjem kulturne dediščine, izmenjavo izkušenj in projektov. Mnogo slovenskih in evropskih programov spodbuja predstavitev kulturne dediščine in iskanje rešitev za njeno ohranjanje. Z vključevanjem v projekte in medsebojnim povezovanjem bodo učitelji ozavestili pomen ohranjanja kulturne dediščine ter to zavest prenašali na mnoge generacije otrok v osnovnih šolah.

Literatura

- Hazler, Vito (2012): *Veščine in znanja za obnovo dediščine in razvoj. Prispevek na okrogli mizi Dediščina, naše bogastvo: ohranjanje nesnovne kulturne dediščine na lokalni in nacionalni ravni*. Ljubljana. Pridobljeno 1. 10. 2019 s spletne strani <http://www.razvoj.si/UserFiles/File/vabilo-Dedicina-nase-bogastvo.pdf>.
- Jezernik, Božidar (2014): *Nacionalizacija preteklosti. V: Odlični v znanosti*, leto 2014, str. 61.
- *Letošnji Kulturni bazar bo namenjen kreativnemu povezovanju* (2017). Delo, 15. marec 2017. Pridobljeno 4. 10. 2019 s spletne strani <https://www.delo.si/kultura/razno/letosnji-kulturni-bazar-bo-namenjen-kreativnemu-povezovanju.html>.
- *Muzej na prostem*. Pridobljeno 27. 9. 2019 s spletne strani https://sl.wikipedia.org/wiki/Muzej_na_prostem.
- Rogelj Škafar, Bojana (2011): *Upodobljene sledi narodne identitete*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Strajnar, Julijan (1990): *Slovenska ljudska glasba. V: Traditio-nes*, 19, str. 99–106. Pridobljeno 3. 10. 2019 s spletne strani <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-1U7BUVJA>.
- *Učenje iz preteklosti, oblikovanje naše prihodnosti: evropska kulturna dediščina preko eTwininga* (2018). Centralna svetovalna služba za eTwining. Pridobljeno 1. 10. 2019 s spletne strani https://www.schooleducationgateway.eu/sl/pub/teacher_academy/teaching_materials/etwining-cultural-heritage-18.htm.

Prispevek je v celoti objavljen:

Oberski, Sašo (2019): *Vzgoja za ohranjanje ljudske kulturne dediščine kot temelj razvijanja odnosa do domovine. V: Ašič, Erika (ured.): Vzgoja za ljubezen do domovine in države. Zbornik*. Ljubljana: Društvo katoliških pedagogov Slovenije, str. 227–234. [Elektronski vir]. Dostopno na: https://www.dkps.si/fileadmin/user_upload/MK_2019_zbornik.pdf.